

Lynton Keith Caldwell (1996): *International Environmental Policy: From the Twentieth to the Twenty-First Century*. Third Edition. Revised and Updated with the Assistance of Paul Stanley Weiland. Duke University Press, Durham and London, 484 s.

Lynton Keith Caldwell on valtio-opin professori, joka on vuosikymmeniä tutkinut politiikan ja ympäristöongelmien välisiä suhteita. Hän on myös valtio-opin sisällä vaikuttavan biopoliittisen oppisuunnan ensimmäisiä edustajia. Tässä kirjassa on kysymys siitä, miten ihmiset voisivat pitää maapallon asumiskelpoisena ja millaista politiikkaa tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvittaisiin. Kirjassa esitetään erinomaisen perusteellinen katsaus erilaisten ympäristöpoliittisten ongelmien nousuun esille ja selvitys siitä, mitä kansainvälisellä tasolla on tehty ongelmien ratkaisemiseksi. Luultavasti ei ole toista kirjaa, jossa globaalin ympäristöpolitiikan kysymyksiä olisi yhtä perusteellisesti käsitelty.

Caldwellin kirjassa on kronologinen kuvaus ympäristöongelmia koskevan kansainvälisen yhteistoiminnan historiasta. Siihen on pyritty kokoamaan selonteko aiheen kannalta tärkeimmistä tapahtumista. Tällä tavoin on saatu aikaan systemaattinen kuva kansainvälisen ympäristöpolitiikan muotoutumisesta ja ongelmista. Aiheen käsitteily perusteellisuutta kuvaa, että lopussa on viiden sivun liite ympäristöongelmien kanssa tekemisissä olevista kansainvälisistä järjestöistä, neljän sivun luettelo ympäristöä koskevista tärkeimmistä kansainvälisistä sopimuksista, samoin neljän sivun luettelo ympäristönsuojelua koskevista kansainvälisistä julkilausumista ja suosituksista, viiden sivun kronologinen liite biosfäärin suojelua koskevista tärkeimmistä tapahtumista vuoden 1945 jälkeen sekä 80 sivua lähdeviitteitä. Viimeisenä on yksityiskohtainen indeksi käsitellyistä aiheista ja instituutioista. Jokainen ympäristöpolitiikasta kiinnostunut lukija löytää kirjasta jotain itseään kiinnostavaa. Tekstin mielenkiintoisuutta lisää, että Caldwell ottaa kantaa jokseenkin kaikkiin käsittelemiinsä asioihin.

Kirja jakautuu johdannon jälkeen 13 lukuun. Aluksi hän selvittää ympäristö-käsitteen muotoutumista. Kuinkahan moni meistä on esimerkiksi selvillä, että "ekologia" sanan sen nykyisessä merkityksessä otti ensimmäisenä käyttöön Ernst Haeckel jo 1867? Monien muidenkin ympäristöön liittyvien käsitteiden tausta tulee selvitettyksi.

Toisessa luvussa huomion kohteena on ympäristöongelmia koskevan tietoisuuden herääminen sekä ympäristöliikkeiden ja kansainvälisen yhteistoiminnan syntyminen. Muuttolintujen suojelu näyttää nousseen ensimmäisenä huomion kohteeksi jo viime vuosisadan lopulla. Linnuista suojeluaate levisi hylkeisiin, valaisiin ja muihin uhanalaisiin eläimiin ja kasveihin. Ensimmäisenä suurena kansainvälisenä kokouksena, jossa käsiteltiin ympäristöongelmia, oli kuitenkin vasta 1968 pidetty konferenssi biosfääristä.

Kolmannessa luvussa Caldwell tekee selkoa Tukholmassa 1972 pidetyn ihmisten elinympäristöä koskeneen YK:n konferenssin taustasta. Sitä ennen tarvittiin elinympäristöä koskevan ajattelutavan eli paradigman muutos. Tukholman konferenssiin ajoittuva paradigman muutos oli samantapainen kuin siirtyminen aikaisemmasta maakeskeisestä uskomuksesta kopernikaaniseen käsitykseen maapallon paikasta aurinkokunnassa. Elinympäristöä koskevana paradigman muutoksensa oli, että jouduttiin hylkäämään kaikki aikaisempi ihmiskeskeinen ympäristökäsitys, jonka mukaan maapallon resurssit ovat rajoittamattomat ja tarkoitettut ihmisen yksinomaiseen käyttöön, ja omaksumaan uusi käsitys maapallosta elämänpiirinä, jossa ihmisellä on oma rajallinen paikkansa ja jossa ihminen on riippuvuussuhteessa luonnon muihin osiin. Caldwell katsoo uuden paradigman syntyminen kuluneen ainakin sata vuotta, eikä se vielä ole kaikkien hyväksymä.

Neljännessä luvussa on selonteko Tukholman vuoden 1972 ympäristökongressin teemoista, erimielisyyksistä ja päätöksistä. Erimielisyydet koskevat kiistaa siitä, mistä ympäristöongelmissa on kysymys. Toisen näkemyksen mukaan kysymys on ihmisen aiheuttamasta biofyysisen ympäristön saastumisesta ja sen estämisestä. Toisen näkemyksen mukaan todellisena kysymyksenä on sosiaalinen ja taloudellinen kehitys. Jälkimmäistä näkemystä kannattaneet kehitysmaat eivät olleet vielä vakavasti huolissaan ympäristön saastumisesta. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat olivat jääneet konferenssista kokonaan pois vastalauseksi siitä, että DDR ei päässyt mukaan. Erimielisyyksistä huolimatta konferenssi pääsi kuitenkin jonkinlaiseen yksimielisyyteen siitä, että ihmisten elinympäristön suojelu oli tullut välttämättömäksi ja että siihen tarvittiin kansainvälistä yhteistoimintaa. Konferenssin suositukset johtivat aikaa myöten myös käytännön toimiin.

Viidennessä luvussa Caldwell analysoi Tukholman konferenssin jälkeistä kehitystä, uusien järjestöjen pekkästiteluterustamista ja ympäristöä koskevien kansainvälisten sopimusten tekoa ja toimeenpanoa. Suuri merkitys on ollut YK:n yleiskokouksen 1972 perustamalla Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelmalla (UNEP). Järjestön tehtävänä on ympäristönsuojelua koskevan kansainvälisen yhteistoiminnan edistäminen.

Seuraavana virstanpylväänä oli Rio de Janeirossa 1992 pidetty YK:n konferenssi ympäristöstä ja kehityksestä. Siitä tehdään selkoa kuudennessa luvussa. Konferenssi vakiinnutti käsityksen, ettei kansallista ja kansainvälistä ympäristöpolitiikkaa voida enää erottaa toisistaan, koska kysymys on samasta biosfääristä. Konferenssissa pohdittiin erityisesti, miten voitaisiin pysäyttää arvaamattomiin seuraamuksiin johtavat ihmisten toimista aiheutuvat ilmastomuutokset ja biodiversiteetin hventuminen. Konferenssi johti moniin suosituksiin ja myös YK:n kestävän kehityksen komission perustamiseen.

Historiallisen katsauksen jälkeen kirjan seuraavissa luvuissa otetaan esille kansainvälisen ympäristöpolitiikan keskeisiä teemoja ja ongelmia, kuten ympäristöpolitiikan toimeenpanosta huolehtivat kansainväliset rakenteet, ylikansalliset järjestöt ja niiden ympäristöpolitiikka, kansainvälisten "yhteislaiduntien" (ilma, meri, ulkoavaruus) ongelmat, kestävän ympäristön edellytykset, elämänlaadun kohottaminen, globaalin ympäristönsuojelun strategiat ja lopuksi muuttuva maailmanjärjestys. Näissä luvuissa tulevat tavalla tai toisella esille jokseenkin kaikki kansainväliseen ympäristöpolitiikkaan liittyvät kysymykset. Viittaan seuraavassa vain muutamiin mielenkiintoisiin yksityiskohtiin.

Yhteiskäytössä olevien laidunten ongelmana on aina ollut ylikulutuksen vaara. Kun jokainen on voinut vapaasti käyttää laidunta, on jokaisen intressinä ollut päästää laitumelle niin monta lammasta tai lehmää kuin mahdollista. Siitä on ollut seurauksena ylikulutus ja tarve säännöstellä yhteislaitumen käyttöä. Sama koskee ilmaa, meriä ja ulkoavaruutta. Nekään eivät ole rajatonta kulutusta kestäviä resursseja. Caldwell selvittää keinoja, joilla ongelmat on koetettu ratkaista. Tosiasia on, että mitään pysyvää ratkaisua ei ole vielä saatu aikaan ja että ongelmat todennäköisesti pahenevat.

Kansainvälisen ympäristöpolitiikan tavoitteena on ihmisten toimien mukauttaminen elinympäristön kestäväksi asettamiin rajoihin, mutta tavoitteen saavuttaminen on äärettömän vaikeaa. Toisaalta, jos tavoitetta ei saavuteta, ihmiskunta ajautuu oman lyhytnäköisyytensä aiheuttamiin suurin katastrofeihin. ”Kestävän kehityksen” käsite tarkoittaa ihmisten tarpeiden tyydyttämistä tavalla, mikä säilyttää maapallon elinkelpoisena myös tulevaisuudessa. Kestävään kehitykseen pääsemisessä törmätään väestönkasvun, liikakulutuksen ja resurssien rajallisuuden ongelmiin. Läheskään kaikki eivät ole vielä tajunneet, että elämme rajallisessa maailmassa. Väestönkasvusta Caldwell toteaa, että se pahentaa jokseenkin kaikkia ympäristöongelmia. Jos väestönkasvu jatkuu, voimme odottaa sotien ja muiden väkivaltaisuuksien lisääntymistä, kun ihmiset yrittävät muuttaa huonoilta alueilta paremmille.

Ongelmien valtavuudesta huolimatta Caldwell ei ole täysin toivoton. Hän luottaa ihmisten kykyyn oppia erehdyksistään ja mukauttaa käyttäytymistään välttämättömyyteen. Siitä hän pitää esimerkkinä viime vuosien aikana syntyneitä monia sopimuksia ympäristönsuojelusta. Näyttää vain olevan niin, että kansainvälisiin sopimuksiin päästään vasta sitten, kun katastrofit ovat ovelta tai ovat jo alkaneet.

Hallitusten on kuitenkin huomattavasti helpompi allekirjoittaa julistuksia ympäristönsuojelusta kuin toimeenpanna niitä omissa maassa. Aina olisi mukavampi, jos toiset noudattaisivat sopimuksia mutta itse voisi jättää ne toimeenpanematta. Opportunistisena ja luonnostaan lyhytnäköisenä ihminen ei kykene muuttamaan elämäntyyliään muuten kuin pakon edessä. Tässä on se vaara, että ympäristövahingot ehtivät päästä niin pitkälle, ettei niiden korjaaminen ole enää mahdollista.

Caldwell tähdentää kansainvälisen ympäristöliikkeen merkitystä ja otaksuu, että on syntymässä uudenlainen ekologinen näkemys ihmisestä biologisen luonnon osana. Hänen teesinään on, että vuodesta 1492 alkanut ja 500 vuotta kestänyt luonnon valloitus ja alistaminen ihmisen tarkoituksiin on tullut tiensä päähän. Nyt on tultu tilanteeseen, jossa ihmisen on pakko mukauttaa toimintansa elinympäristön kestäväksi puitteisiin. Vaihtoehtona on ympäristötuhon kautta tapahtuva joukkoitsemurha.

Mitä sitten on tehtävä? Caldwell esittää mielenkiintoisen yhteenvedon ympäristöongelmista, joiden ratkaisemiseen tarvitaan kansainvälistä yhteistoimintaa. Ensimmäiseen ryhmään hän sijoittaa kuusi jo kriittisen tilan saavuttanutta ympäristöongelmaa. (1) Geneettisen materiaalin menetys uhanalaisten lajien tuhoutumisen myötä. (2) Ekosysteemien hajoaminen, kun erilaisten lajien elinympäristö tuhoutuu maalla ja merissä. (3) Väestönkasvu (ihmisten lukumäärän stabilisointi helpottaisi kaikkia ympäristöongelmia ja vähentäisi köyhyyttä). (4) Metsien hävittäminen ja ylilaiduntaminen johtaa eroosioon ja moniin muihin ympäristövaurioihin. (5) Ympäristön – ilman, veden, maaperän ja eläinten ja kasvien elintilan – saastuminen. (6) Saatavissa olevan puhtaan veden väheneminen. Näiden ongelmien suhteen tarvitaan välitöntä toimintaa, jos tuhon leviäminen halutaan pysäyttää.

Toiseen ryhmään Caldwell on sijoittanut kuusi muuta ongelmakenttää, joilla lähestytään kriittistä tilaa. (7) Kestämättömät oletukset kulutuksen ja materiaallisen kasvun loputtomasta jatkumisesta voivat johtaa ekologiseen ja taloudelliseen romahdukseen. (8) Ruokamullan huonontuminen ja eroosio. Nämä ongelmat liittyvät läheisesti liikaväestöön, metsien häviämiseen ja aavikoitumiseen. (9) Ilmaston muutos ja atmosfäärin laadun huonontuminen, globaalien lämpenemisen aiheuttama merien pinnan nousu ja otsonikerroksen oheneminen. (10) Energialähteiden ehtyminen. (11) Biokemiallisten prosessien häiriintyminen voi ainakin teoriassa johtaa biosfäärin toiminnan muutoksiin, jotka aiheuttavat elämän massiivisen tuhon maapallolla. (12) Ongelmana on myös rakennetun ympäristön ylläpito ja ihmiskunnan taiteeseen ja arkkitehtuuriin liittyvän kulttuuriperinnön menetys seurauksena ympäristöä muuttavista massiivisista rakennushankkeista.

Lukija voi olla eri mieltä Caldwellin luettelemien kriittisen tilan jo saavuttaneiden ja kriittistä tilaa lähestyvien ympäristöongelmien tärkeysjärjestyksestä, mutta on myönnettävä, että hänen listansa kattaa suunnilleen kaikki kansainvälistä huomiota ja yhteistoimintaa vaativat ympäristökysymykset. Hän tähdentää, että loputkin listan ongelmista tulevat pian kriittisiksi, jos väestönkasvu jatkuu. Hän ehdottaa, että olisi ruvettava vakavasti pohtimaan maailman optimaalisen väestömäärän ongelmaa. Ensi vuosituhanella tärkeimmäksi ideologiseksi vedenjakajaksi voi tulla kiista jatkuvaa kasvua ajavien ympäristönsuojelun vastustajien ja kestävä elintilan vakiinnuttamista vaativien välillä. Tämä kiista saa yhä useammin globaalit puitteet.

Olen esitellyt kirjan sisältöä sen osoittamiseksi, että kirja käsittääkseni sopisi myös valtio-opin kurssivaatimuksiin. Caldwellin oletuksen mukaan kansainvälisessä politiikassa painopiste siirtyy entistä enemmän ympäristöongelmien hallintaan. Sen vuoksi voisi olla hyödyllistä perehtyä ongelmakenttään, sen historiaan ja ongelmien ratkaisumekanismiin.

TATU VANHANEN